

KHO:2013:113

Vuosikirjanumero KHO:2013:113

Antopäivä 24.6.2013

Taltionumero 2068

Diaarinumero 1558/1/11

Ulkomaalaisasia - Kansainvälinen suojelu - Turvapaikka - Toissijainen suojelu - Mandaattipakolainen - Pakolaisaseman merkitys - Palautuskielto

Iranin kansalaiselle oli myönnetty Turkissa 8.2.2007 UNHCR:n mandaatilla pakolaisasema henkilökohtaisessa pakolaisstatuksen määrittämismenettelyssä. UNHCR:n Tukholman toimisto oli 5.5.2010 antamallaan lausunnolla vahvistanut pakolaisaseman olevan edelleen voimassa.

UNHCR:n mandaatillaan henkilölle myöntämä pakolaisasema ei ollut yksinään ratkaiseva seikka arvioitaessa kansainvälisen suojelun edellytyksiä Suomessa. UNHCR:n myöntämälle pakolaisasemalle oli kuitenkin annettava asianmukainen painoarvo. Pakolaisasema ja sen myöntämiseen johtaneet syyt oli otettava huomioon erityisesti arvioitaessa sitä vaaraa tai vakavaa haittaa, jota henkilö saattaisi kotimaahansa palautettaessa kohdata.

**Ulkomaalaislaki 87 § 1 momentti ja 88 § 1 momentti
Euroopan ihmisoikeussopimus 3 ja 13 artikla**

Ks. myös KHO 30.11.2001 T 3008 (lyhyt ratkaisuseloste) sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot 11.7.2000 (Jabari v. Turkki), 9.3.2010 (R.C. v. Ruotsi) ja 15.5.2012 (S.F. ynnä muut v. Ruotsi)

[Kort referat på svenska](#)

Päätös, josta valitetaan

Helsingin hallinto-oikeus 12.4.2011 nro 11/0460/1

Asian aikaisempi käsittely

Maahanmuuttovirasto on 14.1.2010 hylännyt muutoksenhakijoiden (asiakasnumerot 1065881 ja 1065884) kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskevan hakemuksen. Lisäksi virasto on päättänyt käännyttää heidät Iraniin.

Maahanmuuttovirasto on perustellut päätöstään muun ohella seuraavasti:

Maahanmuuttovirasto on hakemusta käsitellessään ottanut huomioon, että hakijat ovat rekisteröityneet pakolaisiksi UNCHR:lle, mutta todennut, että sopimusvaltiot voivat kuitenkin tutkia ja ratkaista pakolaisuuden edellytykset kansallisessa turvapaikkamenettelyssä UNCHR:n kannasta riippumatta.

Maahanmuuttovirasto on tarkastellut hakijoiden turvapaikkahakemusta vain heidän kotimaahansa Iraniin nähden, koska heidän mahdollinen käännyttämisensä tapahtuisi nimenomaan Iraniin.

Kumpikaan hakijoista ei ole kertonut itseensä kohdistuneista konkreettisista oikeudenloukkauksista kotimaassaan Iranissa. A on kertonut, että yliopiston pääsykokeiden toisessa vaiheessa häntä ei ole hyväksytty hänen enonsa poliittisen toiminnan vuoksi ja että häntä on lyöty muutaman kerran, kun hänet on otettu kiinni Iranissa. Nämä kaksi tapausta ovat tapahtuneet yli kymmenen vuotta sitten ennen vuotta 1997, eivätkä ne ole hakijan kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen kannalta enää relevantteja.

A on perustellut kansainvälisen suojelun hakemustaan sillä, että Irakissa asuessaan hän on toiminut Iranin Kurdistanin demokraattisessa puolueessa (KDPI) sekä sissinä että lääkintämiehenä. Hakija ei ole osallistunut puolueen sotilaallisen toimintaan. Lisäksi hakija on kertonut, että Iranissa asuessaan hän on kuulunut viiden nuoren ryhmään, joka on yrittänyt vaikuttaa asioihin keskustelemalla ja runoja kirjoittamalla. Lisäksi hakijan enon toiminta politiikassa on haitannut hakijan yliopisto-opiskelua. Hakijan vaimon turvapaikkaperusteet liittyvät pelkästään hänen isänsä ja aviomiehen toimintaan.

Maatiedon perusteella on todettavissa, ettei kurdeja vainota Iranissa pelkästään etnisen alkuperän perusteella, vaan mahdolliset oikeudenloukkaukset liittyvät merkittävänä pidettävään puolue- tai muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan. Maatiedon mukaan Iranissa ovat vaarassa joutua vainon kohteeksi KDPI:n aktivistit ja johtajat. Edelleen samaisen maatietolähteen mukaan on epätodennäköistä, että viranomaiset kiinnittävät huomiota etniseen kurdiin tai puolueen rivitason jäseniin, ellei tämä henkilö ole tullut viranomaisten suoranaiseen tietoisuuteen.

Hakijan toiminta KDPI-puolueessa ei ole ollut sen tasoista toimintaa, josta maatiedon perusteella voitaisiin arvioida seuraavan hakijalle vainoa tai muita vakavia ongelmia kotimaassaan Iranissa. Hakijan isä on joutunut käymään Iranin viranomaisten luona ilmoittautumassa hakijan poistuttua maasta, mutta hakijan kertoman mukaan isän ei tarvitse käydä ilmoittautumassa enää nyt, ja näin ollen Maahanmuuttovirasto katsoo viranomaisten kiinnostuksen hakijaa kohtaan lakanneen.

B on turvapaikkahakemuksessaan lisäksi vedonnut isänsä poliittiseen toimintaan, jonka vuoksi hän on joutunut lähtemään perheensä mukana kotimaastaan Iranista. B on kuitenkin kertonut, että neljä hänen sisartaan asuu Iranissa ja että kenelläkään hänen perheestään ei ole ollut vaikeuksia Iranissa isää lukuun ottamatta.

Maatietous ja hakijoiden omat kertomukset huomioon ottaen hakijoilla ei ole perustellusti aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan Iranissa vainotuksi ulkomaalaislaissa tarkoitetulla tavalla. Hakijoiden ei voida katsoa olevan myöskään ulkomaalaislaissa tarkoitetun suojelun tarpeessa.

(- - -)

Käännyttämisestä päätettäessä on otettu huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Hakijat voidaan käännyttää Iraniin ilman, että he voivat joutua siellä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitetun epäinhimillisen kohtelun tai perustuslain 9 §:n 4 momentissa, ulkomaalaislain 87 §:n 1 momentissa tai 88 §:n 1 momentissa tarkoitetun kohtelun kohteeksi tai että heidät voitaisiin lähettää sieltä sellaiselle alueelle.

(- - -)

Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisu

Helsingin hallinto-oikeus on valituksenalaisella päätöksellään hylännyt muutoksenhakijoiden valituksen ja pyynnön suullisen käsittelyn toimittamisesta.

Hallinto-oikeus on perustellut päätöstään seuraavasti:

Asiassa saatu selvitys

Valittajat ovat hakeneet Suomessa kansainvälistä suojelua 4.8.2008. He ovat etniseltä taustaltaan kurdeja ja uskonnoltaan muslimeja. Valittajat ovat syntyneet Iranissa. A on kertonut lähteneensä Iranista vuonna 1997 salaa Irakiin ja sieltä edelleen vuonna 2001 Turkkiin. B on kertonut lähteneensä Iranista perheensä mukana 11-vuotiaana Irakiin, sieltä takaisin Iraniin ja sitten

edelleen Turkkiin. Valittajat ovat avioituneet Turkissa vuonna 2007. He ovat saaneet 8.2.2007 Turkissa UNHCR:n pakolaisstatuksen.

Valittaja A on kertonut turvapaikkapuhuttelussa 16.9.2009 enonsa olleen veroviraston johtaja, joka oli samalla kirjoittanut tarinoita radioon ja ollut mukana jossakin puolueessa. Eno oli otettu kiinni vuonna 1986, eikä hänestä ole kuultu ensimmäisen vankeusvuoden jälkeen. Valittaja on kertonut olleensa opiskelija ja kuuluneensa Iranissa viiden nuoren ryhmään, joka halusi vaikuttaa kotimaansa tapoihin ja sääntöihin runoja kirjoittamalla. Monet tunsivat ryhmän, koska sen jäsenet eivät noudattaneet tavanomaisia pukeutumistapoja.

Valittaja oli hyväksytty yliopiston pääsykokeen ensimmäiseen vaiheeseen, mutta toisessa vaiheessa häntä ei ollut hyväksytty. Valittajan kysyttyä asiasta hänelle oli ilmoitettu, että hänen enonsa oli mukana politiikassa. Valittajan kertoman mukaan nuori mies ei voi Iranissa puhua tytön kanssa, ja kerran valittaja oli joutunut 3–4 tunniksi poliisin kiinniottamaksi tytön takia.

Valtion palveluksessa ollut M-niminen henkilö oli yrittänyt tiedustella valittajan ryhmästä heidän tuttaviansa kautta. Valittaja oli kuullut M:n kiinnostuneen ryhmän toiminnasta ja ajatellut, että olisi parempi lähteä maasta. Valittaja oli lähtenyt Irakiin ja liittynyt siellä KDPI-puolueeseen (Kurdish Democratic Party of Iran). Puolue oli lähettänyt valittajan sairaalan lääkeosastolle työharjoitteluun, ja hän oli toiminut myös kirjaston johtajana puolueen koulutuskeskuksessa. Valittaja oli osallistunut 45 päivän lääkekoulutukseen ja avustanut paikallisessa sairaalassa. Viranomaisten ahdistelun ja Irakin vaikean tilanteen vuoksi valittaja oli lähtenyt Turkkiin. Valittajan isällä oli myös ollut vaikeuksia Iranin viranomaisten kanssa. Valittajan vanhemmat olivat käyneet kahdesti valittajan luona Irakissa. Ensimmäisellä kerralla heillä oli ollut viranomaisten lupa, jotta he houkuttelisivat valittajan takaisin Iraniin. Toisella kerralla he olivat tulleet salaa ja tuoneet mukanaan rahaa. Valittaja oli irtisanoutunut puolueesta 17.11.2001 viikko ennen lähtöään Turkkiin.

Valittajan kertoman mukaan Iranin viranomaiset tietävät valittajasta, koska he olivat lähettäneet vanhemmat hakemaan häntä takaisin Irakista. Lisäksi sisseinä toimii Iranin valtion ilmiantajia. Iranin viranomaiset olivat näyttäneet valittajan isälle kuvan, jossa valittaja oli muutaman sissin kanssa. Valittajan isä oli joutunut käymään valittajan takia ilmoittautumassa kaksi kertaa viikossa tiedustelupalvelussa, mutta valittajan kertoman mukaan isän ei enää tarvitse tehdä sitä. Valittaja on arvellut joutuvansa vankilaan ja kidutetuksi tai surmatuksi, jos hänet palautettaisiin kotimaahansa.

Valittaja B on kertonut poliisin puhuttelussa 11.9.2009, ettei voi palata kotimaahansa, koska hänen miehensä on toiminut valtiota vastaan sissinä. Valittaja on turvapaikkapuhuttelussa 17.9.2009 kertonut lähteneensä Iranista isänsä ongelmien vuoksi. Valittajan isä oli ollut aktiivinen politiikassa, ja hän oli kuulunut KDPI-puolueeseen. Valittajan kertoman mukaan myös hänen puolisoillaan oli ollut ongelmia Iranissa, ja puoliso oli paennut Irakiin, missä hän oli ollut peshmegerana. Valittajalla itsellään ei ole ollut ongelmia kotimaassaan.

Asian arviointi ja hallinto-oikeuden johtopäätökset

Irania koskevan maatietouden mukaan kurdit eivät ole pelkästään etnisen alkuperänsä vuoksi vaarassa kohdata Iraniin palatessaan vakavia oikeudenloukkauksia. Vainon vaara voi olla todellinen, mikäli henkilö on Iranin hallintoa vastustavan puolueen, kuten KDPI:n kannattaja tai jäsen, ja tämä seikka on Iranin viranomaisten tiedossa (*U.K. Home Office: Operational Guidance Note Iran, 10/2010*). Viranomaiset tarkkailevat Iranin ulkopuolella asuvia poliittisia toisinajattelijoita kuvaamalla mielenosoituksiin osallistuvia henkilöitä ja raportoimalla heistä Iranin hallinnolle (*U.K. Home Office: Country of Origin Information Report Iran, 8/2010*).

A ei ole kertonut olleensa Iranissa asuessaan kiinnostunut puoluepolitiikasta. Hän on kertonut liittyneensä Irakissa oleskellessaan KDPI-puolueeseen ja toimineensa puolueen lähettämänä harjoittelijana sairaalassa sekä johtajana koulun kirjastossa. Valittaja ei ole turvapaikkapuhuttelussa tuonut esille osallistuneensa muuhun poliittiseen toimintaan Irakissa. A ei ole ollut puolueen toiminnassa näkyvästi esillä ja hän on kertonut eronneensa KDPI-puolueesta vuonna 2001. Valittaja on valituksessaan ilmoittanut olleensa mukana KDPI-puolueen toiminnassa myös Suomessa ja osallistuneensa Iranin Suomen edustuston edessä järjestettyyn mielenosoitukseen. Valittajan poliittista toimintaa Irakissa ja poliittista aktiivisuutta Suomessa ei

voida pitää merkittävänä, eikä hänen voida arvioida olevan Iranin viranomaisten mielenkiinnon kohteena. Puoliso B ei ole esittänyt sellaisia seikkoja, joiden johdosta olisi perusteltua aihetta olettaa hänen olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa isänsä poliittisen aktiivisuuden tai puolisonsa ongelmien vuoksi. On epätodennäköistä, että valittajat olisivat Iranin viranomaisten erityisen mielenkiinnon kohteena kotimaahansa palatessaan.

Valittajat eivät ole tehneet todennäköiseksi, että heillä olisi ulkomaalaislain 87 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan. Valittajat eivät ole myöskään esittäneet sellaisia seikkoja, joiden vuoksi olisi perusteltu syy uskoa heidän olevan vaarassa joutua kotimaassaan vakavien oikeudenloukkausten tai epäinhimillisen tai ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi. Valittajat eivät ole ulkomaalaislain 88 §:ssä tarkoitettulla tavalla toissijaisen suojelun tarpeessa. Valittajien kotimaasta vallitsevasta tilanteesta saatu selvitys huomioon otettuna valittajat eivät ole myöskään ulkomaalaislain 88 a §:ssä tarkoitettuna humanitaarisen suojelun tarpeessa. Valittajille ei voida näin ollen antaa turvapaikkaa tai myöntää oleskelulupaa suojelun tarpeen perusteella.

(- - -)

Suullinen käsittely

Kun otetaan huomioon ne perusteet, joihin valittajat ovat kansainvälisen suojelun saamiseksi vedonneet sekä asian käsittelyn eri vaiheissa kirjallisesti esitetty selvitys ja päätöksessä mainittu maatietous, suullisessa käsittelyssä ei olisi saatavissa sellaista selvitystä, joka voisi vaikuttaa asian ratkaisuun jo saadun kirjallisen selvityksen lisäksi. Näin ollen suullisen käsittelyn järjestäminen on hallintolainkäyttölain 38 §:ssä tarkoitettulla tavalla ilmeisen tarpeetonta.

(- - -)

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet Terttu Villikka, Johanna Kähärä ja Anna Salminen, joka on myös esitellyt asian.

Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Muutoksenhakijat ovat pyytäneet lupaa valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä sekä valituksessaan vaatineet hallinto-oikeuden päätöksen kumoamista ja asian palauttamista Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi. Valittajat ovat vaatineet, että heille myönnetään turvapaikka tai toissijaisesti oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella tai vähintään yksilöllisestä inhimillisestä syystä. Lisäksi valittajat ovat vaatineet, että käännättämissä päätöksissä täytäntöönpano kielletään, kunnes asia on ratkaistu korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Valittajat ovat vaatineet suullisen käsittelyn toimittamista asiassa.

A on toiminut aseellisesti ja poliittisesti kotimaansa Iranin oppositiossa, Iranissa kielletyssä Iranin Kurdistanin demokraattisessa puolueessa (KDPI). Hän on osallistunut toimintaan sissinä (peshmerga) ja lääkintätehtävissä. Puolueeseen liityttyään hän toimi aluksi peshmergana neljä ja puoli vuotta. Alkuun hän sai poliittista ja aseellista koulutusta. Kouluttaja pyysi häntä jäämään koulutusleiriin vielä kahdeksi vuodeksi leirin kirjastoon. A on toimittanut Suomen viranomaisille muun muassa puolueen nuorisokortin.

A:n poliittisesti aktiivinen eno on vangittu vuonna 1986 eikä hänestä ole kuultu sen jälkeen. Enonsa toiminnan vuoksi A ei ole päässyt muun muassa yliopistoon.

A irtautui puolueesta vuonna 2001, mutta liittyi puolueeseen uudestaan Suomessa, noin 6–7 kuukautta Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelun jälkeen. Hän on ollut poliittisesti aktiivinen myös Suomessa ja osallistunut KDPI:n toimintaan. Hän pelkää tullessa kuvatuksi Iranin edustuston edessä mielenosoituksessa. Kuvamateriaali on saattanut levitä Iranin Suomen suurlähetystön kautta Iranin viranomaisten tietoon. Hallinto-oikeuteen on toimitettu selvitystä ja valokuvia liittyen hänen poliittiseen toimintaansa Suomessa. Myös B on osallistunut puolueen järjestämiin tapahtumiin Suomessa.

Opiskeluaikanaan A on kuulunut viiden hengen ryhmään, joka laati poliittisia ilmoituksia tai kirjeitä. Yksi näistä viidestä oli puolueen jäsen ja hänen kauttaan ryhmä sai tietoja puolueelta. Näistä viidestä henkilöstä kolme pakeni ensin Iranin sisäisesti suuriin kaupunkiin, mutta ovat myöhemmin tulleet Eurooppaan ja asuvat nyt Ruotsissa. Ryhmä tunnettiin hyvin, koska he eivät noudattaneet pukeutumistapoja, vaan käyttivät kurdien kansallispukeja ja pukeutuivat kuten peshmergat.

Ryhmän toiminnan paljastuttua A pakeni Iranista Irakiin, josta joutui pakenemaan edelleen Turkkiin, koska Iranilla on Irakissa paljon vaikutusvaltaa. Turkissa YK:n pakolaisjärjestö on myöntänyt A:lle ja hänen puolisolleen pakolaisaseman, mistä on toimitettu Maahanmuuttovirastolle todistus.

A:n perhe on joutunut muutamaan sukunimeään Iranissa tämän poliittisen toiminnan vuoksi. A:n isä ja veli ovat joutuneet turvallisuuspoliisin kuulusteluun vuoden 2010 alussa A:n Suomessa harjoittaman poliittisen toiminnan vuoksi. Muutoksenhakijat ovat poistuneet Iranista laittomasti.

A on joutunut pakenemaan Iranista poliittisen toimintansa vuoksi. Hallinto-oikeus viittaa päätöksessään vanhentuneeseen UK Home Officen raporttiin 10/2010, jonka mukaan Iranin hallintoa vastustavan puolueen jäsen voi olla todellisessa vainon vaarassa Iranissa, mikäli tämä seikka on Iranin viranomaisten tiedossa. Hallinto-oikeus on sivuuttanut päätöksessään sen, että A on ollut poliittisesti aktiivinen jo Iranissa. Uusimmassa UK Home Officen raportissa todetaan, että jo pelkkä KDPI-puolueen kannattajana toimiminen aiheuttaa todellisen vainon vaaran, jos se on viranomaisten tiedossa. Tällaiselle henkilölle tulee myöntää turvapaikka ellei yksittäistapauksessa ilmene syitä, joiden perusteella turvapaikka voidaan jättää myöntämättä. Iraniin käännyttäessä muutkin kuin poliittisesti profiloituneet hallinnon vastustajat, esimerkiksi mielenosoituksiin osallistuneet, saattavat olla todellisessa vainon vaarassa.

A:n poliittinen mielipide on Iranin viranomaisten tiedossa eikä hänen tapauksessaan pystytä varmuudella osoittamaan, ettei hän olisi vainon vaarassa Iraniin käännyttäessä.

Laiton maasta poistuminen asettaa muutoksenhakijat erityiseen vaaraan Iraniin palautettaessa, koska iranilainen tarvitsee maastapoistumisluvan matkustaessaan maan ulkopuolelle. Iranin rikoslain mukaan laittomasta maasta poistumisesta voidaan tuomita 1–3 vuotta vankeutta tai huomattavat sakot. Teheranin lentokentällä on erityinen tuomioistuin näitä juttuja varten. Ilman lainmukaisia matkustusasiakirjoja maahan palaava iranilainen pidätetään ja viedään tuomioistuimeen, jossa selvitetään henkilön taustatiedot, maastapoistumispäivä, laittoman poistumisen syy, mahdolliset yhteydet järjestöihin ja ryhmiin sekä muut vaikuttavat tekijät. Käytäntö soveltuu myös ilman passiin merkittyä maastapoistumislupaa maahan saapuviin henkilöihin, jotka on käännytetty Iraniin.

UNHCR on myöntänyt muutoksenhakijoille pakolaisstatuksen, joten heitä tulisi kohdella lähtökohtaisesti pakolaisina myös Suomessa. Maahanmuuttovirasto myöntää päätöksessään, että Iranin hallitus pitää KDPI:n jäseniä valtion vihollisina. Olisi naiivia ajatella, ettei tehokkaasta tiedustelustaan tunnettu Iran olisi tietoinen A:n toiminnasta KDPI:ssä.

UNHCR on antanut lausunnon, jossa se on ottanut erityisesti kantaa A:n asiaan ja todennut, että erityisesti A:n pitkä poissaolo Iranista, laittomasti tapahtunut maasta poistuminen ja toiminta KDPI:ssä voivat herättää viranomaisten mielenkiinnon ja asettaa muutoksenhakijat vainon vaaraan, mikäli heidät käännyttäisiin Iraniin.

Suomea ehdottomasti sitovat palautuskiellot, A:n ja hänen puolisonsa esittämät perustellut syyt pelätä olevansa vainon vaarassa kotimaassaan sekä Iranin huono ihmisoikeustilanne huomioon ottaen ei voida perustellusti katsoa olevan palautuskieltojen edellyttämää riittävää varmuutta heidän mahdollisuudestaan palata turvallisesti kotimaahansa. Heidän palauttamisensa olisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan, Suomen perustuslain 9 §:n 4 momentin sekä ulkomaalaislain 147 §:n vastaista. Muutoksenhakijat ovat kansainvälisen suojelun tarpeessa ja heidän palauttamisensa rikkoo non refoulement -periaatetta, jonka vuoksi heille on myönnettävä oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella.

B on paennut perheensä kanssa Iranista Irakiin ollessaan 11-vuotias. He asuivat Irakissa 3–4 vuotta, minkä jälkeen perhe muutti Turkkiin. Kuuden vuoden Turkissa oleskelun jälkeen perhe

päätti lähteä Suomeen. B:n kaikki lapsuuden perheen perheenjäsenet olivat jo Suomessa hänen saapuessaan aviomiehensä kanssa Suomeen.

A ja hänen puolisonsa ovat olleet Suomessa jo elokuusta 2008. He ovat opiskelleet Suomea ja kotoutuneet hyvin. A työskentelee kokopäiväisesti (40 h/vko) yhtiössä, jossa hänellä on toistaiseksi voimassaoleva työsopimus. He huolehtivat itse toimeentulostaan Suomessa. Puolisoille on syntymässä lapsi.

Kaikki olosuhteet, erityisesti Iranin huono ihmisoikeustilanne, huomioon ottaen muutoksenhakijoiden käännättämistä vastaan puhuvat seikat ovat huomattavasti painavampia kuin käännättämisen peruste. Arvioinnissa on otettava huomioon myös muutoksenhakijoille myönnetty pakolaisasema ja UNHCR:n lausunto sekä viimeaikainen oikeuskäytäntö, kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa R.C. v. Ruotsi antama ratkaisu (9.3.2010).

Muutoksenhakijat ovat täydentäneet valitustaan ja esittäneet muun ohella seuraavaa:

Muutoksenhakijoille on 9.12.2011 syntynyt lapsi.

Tuoreimmat maatietoraportit tukevat vahvasti sitä, että ulkomailla mielenosoituksiin osallistuneet turvapaikanhakijat ovat Iraniin käännytettäessä viranomaisten erityishuomion kohteena ja todellisessa vaarassa. Teheranin kansainvälisellä lentokentällä työskentelevät viranomaiset ovat keränneet valokuvia ulkomailla asuvista iranilaisista, jotka ovat osallistuneet maan ulkopuolella järjestettyihin protesteihin. Iranin viranomaiset lähettävät ulkomaille henkilöitä erilaisiin kokoontumisiin ottamaan valokuvia osallistujista Iranin viranomaisille paljastamista varten.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tapauksessa R.C. v. Ruotsi katsonut, että valittajan laitton maasta poistuminen saattaisi johtaa siihen, että hän joutuisi viranomaisten erityisen mielenkiinnon kohteeksi palatessaan, jolloin hänen menneisyytensä paljastuisi viranomaisille.

Maahanmuuttovirasto on lausunnossaan esittänyt muun ohella seuraavaa:

Valituslupahakemuksessa tarkoitettu turvapaikka-asia ei ole poikkeuksellinen eikä tehty päätös poikkea muissa samankaltaisissa asioissa tehdyistä päätöksistä. Ulkomaalaislain 196 §:ssä tarkoitettuja perusteita valituslupan myöntämiselle ei ole.

A:n valitusvaiheessa esittämä kertomus poliittisesta toiminnastaan eroaa hänen alun perin Maahanmuuttovirastolle kertomastaan, koska valitusvaiheessa hän on kertonut toimineensa puolueessa myös aseellisesti. Turvapaikkapuhuttelussa 16.9.2009 valittaja on kertonut, että hän toimi puolueen palveluksessa sairaalatyössä ja kirjaston johtajana. Ristiriita heikentää kertomuksen uskottavuutta. Esitetyt valokuvat osoittavat, että hakijalla on ollut ase kuvaushetkellä, mutta ne eivät osoita hakijan toimineen myös aseellisesti.

A:n poliittisesti aktiivinen eno on vangittu vuonna 1986, minkä jälkeen hän on kadonnut. Muutoksenhakija on itse lähtenyt Iranista Irakiin vuonna 1997 ja Irakissa hän on irtautunut puolueesta vuonna 2001. Hänen toimintansa puolueessa ennen muutoksenhakijoiden saapumista Suomeen ei ole ollut merkittävää ja lisäksi A:n ja hänen sukulaistensa poliittinen toiminta on ajallisesti kaukaista. Suomessa ollessaan A on liittynyt puolueeseen vuonna 2011, mutta hänen viimeaikainen poliittinen toimintansa ei myöskään ole ollut merkittävää.

Ison-Britannian sisäasiainministeriön vuodelta 2012 olevan arviointiohjeen mukaan henkilöllä, joka todistettavasti on toiminut poliittisesti hallinnon vastaisesti ja jonka toiminta on Iranin viranomaisten tiedossa, on vaara joutua vainon kohteeksi. Myös Isossa-Britanniassa poliittisesti aktiivisesti toiminut henkilö voi kotimaahan palatessaan olla vainon vaarassa riippuen hänen toimintansa merkittävydestä. Tätä riskiä arvioitaessa on otettava huomioon henkilön toiminnan merkittävyys Britanniassa ja mahdollinen aikaisempi toiminta Iranissa. Arvioitaessa sur place -toiminnan vaikutusta riskiä lisäävänä seikkana on lisäksi otettava huomioon muun muassa henkilön rooli mielenosoituksessa ja hänen poliittinen profiilinsa ja viranomaisten valmiudet tunnistaa henkilöitä sekä väkijoukosta mielenosoituksessa että rajalla Iraniin palatessa. Arviointiohjeessa todetaan olevan mahdollista, että Iranin hallinnon mielenkiinnon kohteena oleva henkilö saapuu Iraniin ulkomailta ilman, että hän joutuu rajalla pysäytetyksi tai kuulusteltavaksi.

Maatiedon mukaan useissa eri maissa on vuosien ajan kyseenalaistettu Iranin turvallisuutta maahan palautettaville turvapaikanhakijoille, mutta tehdyt selvitykset ovat aina johtaneet siihen huomioon, että tutkituissa tapauksissa paluu on onnistunut ilman suurempia ongelmia. UNHCR:n tiedossa ei ole, että Iraniin palaavia olisi vainottu pelkästään ulkomailla oleskelunsa vuoksi. Tuoreimpia maaraportteja on Alankomaiden sisäasiainministeriön lokakuussa 2010 laatima "Algemeen ambtsbericht Iran", jossa todetaan tuhansien iranilaisten mukaan lukien entisten turvapaikanhakijoiden palaavan vuosittain kotimaahansa pidempää tai lyhyempää oleskelua varten ja valtaosan ylittävän rajan ongelmitta. Ainoankaan vastentahtoisesti palautetun osalta ei ole todettu ongelmia, mutta jotkut vapaaehtoisesti palanneet korkean profiilin toimijat ovat kohdanneet ongelmia.

Asiassa esitetystä ei ilmene, ovatko viranomaiset vuonna 2010 halunneet kuulustella valittajan isää ja valittajan veljeä nimenomaan valittajan asiassa. Maatietouden ja asiassa muutoin esitetyn selvityksen perusteella valittajilla ei ole kotimaahansa Iraniin palatessaan perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi. He eivät ole myöskään muun kansainvälisen suojelun tarpeessa.

Muutoksenhakijat ovat vastaselityksessään esittäneet muun ohella seuraavaa:

A ei ole sinänsä osallistunut taisteluihin, mutta hänen koko puolueensa on Iranin hallituksen näkökulmasta aseellinen järjestö. A on joutunut kantamaan asetta, koska hän on toiminut puolueensa sairaalassa ja kuljettajana, ja näihin Iranin hallitus on voinut iskeä minä tahansa hetkenä. Sairaalassa on hoidettu puolueen taistelijoita, joten myös sairaala on ollut mahdollinen iskun kohde. Iranin hallituksen näkökulmasta A:n toiminta ei eroa muiden KDPI:n jäsenten toiminnasta, ei myöskään taisteluihin osallistuvista jäsenistä. Iranin hallituksen ei voida olettaa myöskään uskovan, ettei hän olisi osallistunut taisteluihin, kun hän on kuitenkin ollut kielletyssä aseellisessa järjestössä. A:han siis kohdistuisi vainoa, vaikka Iranin hallitus ei rankaisisikaan muita kuin aseelliseen toimintaan osallistuneita.

A:n poliittinen toiminta Suomessa on ollut aktiivista. Hän on ollut mukana puolueensa toiminnassa, järjestänyt puoleen tilaisuuksia sekä osallistunut Iranin hallitusta vastustaviin mielenosoituksiin, muun ohella Iranin lähetystön edessä Helsingissä. Lähetystö kuvaa säännöllisesti mielenosoituksia edessään, minkä seurauksena myös muutoksenhakijan toiminnan täältä käsin on täytynyt tulla Iranin hallituksen tietoon.

A:n isän ja veljen kuulustelut Iranissa 2010 liittyvät nimenomaan muutoksenhakijan toimintaan. Hän esiintyi kurdikanavalla, jonka jälkeen Iranin viranomaiset ottivat hänen isänsä ja veljensä kuulusteluihin. Ongelmia välttääkseen A:n isä ja veli ovat joutuneet väittämään viranomaisille katkaisseensa suhteet muutoksenhakijaan. He ovat myös tosiasiallisesti joutuneet minimoimaan yhteydenpitonsa.

UNHCR on katsonut muutoksenhakijoiden olevan pakolaisia. Asiassa on pari vuotta sitten toimitettu UNHCR:n lausunto. Tarpeen vaatiessa asiassa voidaan pyytää myös tuoretta UNHCR:n lausuntoa.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

Korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan ja tutkii asian.

Suullisen käsittelyn toimittamista koskeva vaatimus hylätään.

Hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston päätökset kumotaan ja asia palautetaan Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

Lausuminen täytäntöönpanon kieltämistä koskevasta vaatimuksesta raukeaa.

Korkein hallinto-oikeus määrää oikeusapulain 13 §:n 3 momentin nojalla, että oikeustieteen maisteri Husein Muhammedin avustajanmääräys on voimassa asiaa Maahanmuuttovirastossa uudelleen käsiteltäessä.

Perustelut

Kysymyksenasettelu

Asiassa on erityisesti arvioitavana, mikä merkitys UNHCR:n myöntämällä pakolaisasemalla on kansainvälisen suojelun myöntämisen edellytysten kannalta.

Ulkomaalaislain säännökset, lain esityöt ja oikeuskäytäntö

Ulkomaalaislain 87 §:n 1 momentin mukaan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka, jos hän oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella sen johdosta, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, ja jos hän pelkonsa vuoksi on haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.

Lain 88 §:n 1 momentin mukaan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle myönnetään oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella, jos 87 §:n mukaiset edellytykset turvapaikan antamiselle eivät täyty, mutta on esitetty merkittäviä perusteita uskoa, että jos ulkomaalainen palautetaan kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, hän joutuisi todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa, ja hän on kykenemätön tai sellaisen vaaran vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.

Ulkomaalaislakia koskevan hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) 87 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan muun ohella seuraavaa:

”Pakolaissopimuksen tai kansainvälisen oikeuden muiden periaatteiden mukaan edes pakolaisella ei ole ehdotonta oikeutta saada turvapaikkaa, vaikka sopimukset velvoittavatkin olemaan palauttamatta tai karkottamatta henkilöä maahan, jossa hän voi joutua vainon kohteeksi taikka jossa hänen henkeään uhataan.
(---)

Voimassa olevan (aiemman lain 30 §) pykälän 1 momentin sisältö vastaa pakolaissopimuksen 1 artiklan A kohdassa olevaa pakolaisen määritelmää. Kun henkilölle annetaan turvapaikka, hän saa pakolaissopimuksen mukaisen pakolaisaseman. Voimassa olevan lain säännöstä ei esitetä muutettavaksi.

Turvapaikkamenettelyjen vähimmäistakuista annetussa neuvoston päätöslauselmassa (EYVL N:o C 274/13, 20.6.1995) korostetaan jäsenvaltioiden sitoumuksia, jotka johtuvat Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja pakolaissopimuksesta. Päätöslauselman mukaan turvapaikkamenettelyssä noudatetaan täysimääräisesti pakolaissopimusta ja vuoden 1967 pöytäkirjaa sekä pakolaisia ja ihmisoikeuksia koskevia muita kansainvälisen oikeuden velvoitteita. Menettelyssä noudatetaan täysimääräisesti erityisesti pakolaissopimuksen 1 artiklaa, joka koskee pakolaisen määritelmää, 33 artiklaa, joka koskee palauttamiskieltoa, sekä 35 artiklaa, joka koskee yhteistyötä UNHCR:n kanssa.

Ehdotettua säännöstä sovellettaessa on otettava huomioon myös EU:n jäsenvaltioiden yhteistyö turvapaikka- ja pakolaispolitiikan alueella. Pakolaissopimuksen tulkintaa ohjaa neuvoston 4 päivänä maaliskuuta 1996 määrittelemä yhteinen kanta pakolaisten oikeusasemaa koskevan 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdyn Geneven yleissopimuksen 1 artiklassa tarkoitetun 'pakolainen' -käsitteen yhdenmukaistetusta soveltamisesta (96/196/OSA), jossa on hyväksytty suuntaviivat pakolaisaseman tunnustamista koskevien perusteiden soveltamista varten. Kysymys siitä, onko vainon pelko perusteltu, tulisi ratkaista kuhunkin tapaukseen liittyvien näkökohtien perusteella. Turvapaikanhakijan on esitettävä hakemuksensa perusteeksi esittämiensä seikkojen ja olosuhteiden arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Kun hakijan antamien tietojen uskottavuus on riittävästi osoitettu, perusteina esitetyille seikoille ei ole tarpeellista hankkia yksityiskohtaista vahvistusta. Epäselvissä tapauksissa asia olisi ratkaistava hakijan eduksi sillä edellytyksellä, että saatavilla olevat tiedot on hankittu ja tarkastettu sekä ollaan vakuuttuneita hakijan yleisestä uskottavuudesta. Hakijan lausuntojen on oltava johdonmukaisia ja luotettavia, eivätkä ne saa olla ristiriidassa yleisesti tunnettujen tosiasioiden kanssa.”

Mainitun hallituksen esityksen 88 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa, jotka koskevat pykälää ennen sen täsmentämistä lailla 323/2009, todetaan muun ohella seuraavaa:

”Oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella myönnettäisiin siis tilanteissa, joissa henkilö tarvitsee kansainvälistä suojelua kotimaassaan vallitsevan tilanteen tai häneen siellä kohdistuvien oikeudenloukkausten vuoksi.

Epäinhimillisen kohtelun käsitteen määrittelylle ja sen uhan todennäköisyyden arvioinnille ohjetta voi saada kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten oikeuskäytännöstä, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa säädetyn epäinhimillisen kohtelun kiellon osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuksista. Pykälässä mainittu aseellinen selkkäus voi tarkoittaa esimerkiksi sisällissotatilannetta tai muuta maansisäistä levottomuutta, jossa ihmiset voivat joutua erottelemattoman aseellisen väkivallan kohteeksi.”

Mainitussa hallituksen esityksessä on edelleen ulkomaalaislain 90 §:ssä säädettyä pakolaiskiintiötä koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitelty UNHCR:n myöntämän pakolaisaseman merkitystä. Hallituksen esityksessä lausutaan kiintiövalintojen osalta muun muassa seuraavaa:

”Pykälän 1 momentin mukaan Suomeen voitaisiin ottaa pakolaiskiintiössä UNHCR:n pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia uudelleen sijoitusta varten. UNHCR:n pakolaisiksi katsomat henkilöt otettaisiin Suomeen pakolaisstatuksella, kuten nykyisinkin tehdään.

Pakolaiskiintiön kohdentaminen tapahtuisi yleensä UNHCR:n aloitteesta. UNHCR:llä on kattava käsitys maailman pakolaistilanteesta ja se on maailmanlaajuisen asiantuntemuksen omaava järjestö, jolla on kyky ja mahdollisuus arvioida toimialaansa kuuluvien yksittäisten henkilöiden suojelun ja uudelleen sijoittamisen tarve. Näin pakolaiskiintiö kohdistettaisiin ensi sijassa sellaisiin ulkomaalaisiin, joiden suojelun ja uudelleen sijoittamisen tarve on suurin. Kiintiöt onkin Suomessa täytetty perinteisesti UNHCR:n esitysten perusteella.”

Korkeimman hallinto-oikeuden 30.11.2001 antamasta päätöksestä taltionumero 3008 ilmenee muun ohella seuraavaa:

Iranin kansalaiselle oli myönnetty Kreikassa UNHCR:n toimistossa 14.4.1989 pakolaisasema. Hänelle ei ollut Kreikassa viranomaisten toimesta myönnetty pakolaisen oikeusasemaa koskevan Geneven vuoden 1951 yleissopimuksen tarkoittamaa pakolaisasemaa eikä hänestä löytynyt merkintöjä viranomaisten rekistereistä. Kreikasta hän oli lähtenyt Kanadaan 4.2.1990, jossa hänen turvapaikkahakemuksensa oli hylätty. Kanadasta hän saapui Suomeen turvapaikanhakijaksi 25.5.1997. Koska hakijalle ei ollut myönnetty pakolaissopimuksen tarkoittamaa vaan UNHCR:n mandaatilla myönnetty pakolaisasema, joka voidaan kieltää tai ottaa uudelleen käsiteltäväksi riittävien ja todellisten oikeutusten perusteella, Ulkomaalaisvirasto oli oikeutettu hakijan kolmatta turvapaikkahakemusta käsitellessään ottamaan huomioon muuttuneen Iranin tilanteen, turvapaikkakertomusten ristiriitaisuudet, kahden aikaisemman turvapaikkahakemuksen peruuttamisen sekä kaikki muut olosuhteet kokonaisuudessaan ja hylkäämään turvapaikkaa ja suojelun tarpeen perusteella myönnettävää oleskelulupaa koskevan hakemuksen ja käännyttämään hänet kotimaahansa Iraniin.

Yhdistyneiden kansakuntien aineisto

Yhdistyneiden kansakuntien 28.7.1951 tehty yleissopimus eli niin sanottu Geneven pakolaissopimus ja 31.1.1967 annettu pakolaisten oikeusasemaa koskeva pöytäkirja sisältävät pakolaisen oikeusaseman maailmanlaajuisen määrittelyn. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen vuonna 1968.

Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun (UNHCR) virasto perustettiin Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen päätöksellä 1.1.1951. Viraston perussäännön mukaan päävaltuutetun tehtävänä on muun muassa kansainvälisen suojelun antaminen niille pakolaisille, jotka kuuluvat viraston toimivallan alaisuuteen.

Perussäännön määritelmät muistuttavat pitkälti vuoden 1951 yleissopimuksen määritelmiä. Niiden mukaan päävaltuutettu on pakolaisten suhteen toimivaltainen aikarajoituksista tai maantieteellisistä rajoituksista riippumatta.

Henkilö, joka täyttää UNHCR:n perussäännön edellytykset, on oikeutettu saamaan päävaltuutetun tarjoamaa Yhdistyneiden kansakuntien suojelua riippumatta siitä, onko hän sellaisessa maassa, joka on vuoden 1951 yleissopimuksen tai sen lisäpöytäkirjan osapuoli, tai onko hänet siellä tunnustettu näiden sopimusten mukaiseksi pakolaiseksi. Tällaisia pakolaisia, jotka ovat päävaltuutetun mandaatin alaisia, kutsutaan "mandaattipakolaisiksi" (*Käsikirja pakolaisaseman määrittämisen menettelyistä ja perusteista, Geneve tammikuu 1993*).

Geneven pakolaissopimukseen ja sen lisäpöytäkirjaan sitoutuneet jäsenvaltiot ovat velvollisia noudattamaan sopimusta arvioidessaan kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden pakolaisasemaa ja heidän oikeuksiaan. Mainittua sopimuspakolaisuutta täydentävänä menettelynä myös UNHCR:llä on oikeus myöntää pakolaisasema tietyissä tilanteissa (niin sanottu mandaattipakolainen). Valtiot tekevät yhteistyötä UNHCR:n kanssa näiden mandaattipakolaisten sijoittamiseksi eri maihin pysyvämmän ratkaisun turvaamiseksi. UNHCR myöntää pakolaisstatuksia mandaattinsa turvin joko edellä mainitun YK:n yleissopimuksen tai laajemman humanitaarisiin syihin perustuvan pakolaismääritelmän mukaan. Mandaattipakolaisuus perustuu joko yksilö- tai ryhmäkohtaisen arvioinnin perusteella tehtyyn päätökseen (*UNHCR: UNHCR Resettlement Handbook, 2011*). Yksilökohtaisesta arviointiprosessista on kuvaus UNHCR:n julkaisussa vuodelta 2005 "Procedural Standards for Refugee Status Determination under UNHCR's Mandate".

Euroopan ihmisoikeussopimus ja ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka mainitussa yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on lausunut tapauksessa Jabari v. Turkki (nro 40035/98, tuomio 11.7.2000) UNHCR:n myöntämän pakolaisaseman merkityksestä kansallisessa päätöksenteossa arvioitaessa kansainvälisen suojelun edellytyksiä.

UNHCR oli kyseisessä tapauksessa tehnyt henkilökohtaisen haastattelun perusteella arvion turvapaikanhakijan kansainvälisen suojelun edellytyksistä ja riskistä joutua ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan tarkoittamin tavoin kaltoin kohtelun vaaraan häntä kotimaahansa palautettaessa. Haastattelun perusteella hänelle oli myönnetty UNHCR:n mandaattipakolaisen asema.

Ihmisoikeustuomioistuin totesi (tuomion kohdat 40 ja 41), että UNHCR oli päätöstä tehdessään voinut arvioida henkilön kertomuksen luotettavuutta ja esitettyjen riskien todenmukaisuutta. UNHCR:n henkilölle myöntämän pakolaisaseman perusteella henkilön kertomuksen kotimaahan palauttamisen riskeistä ei voitu enää katsoa perustuvan pelkkään väitteeseen. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kansallisen tuomioistuimen olisi tullut antaa asianmukainen painoarvo UNHCR:n tällä tavoin tekemälle päätökselle harkitessaan sitä riskiä, jonka kohteeksi kansainvälistä suojelua hakenut henkilö mahdollisesti voisi joutua, jos hänet palautettaisiin kotimaahansa. Tämä ja asiassa ilmenneet muut seikat huomioon ottaen ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että henkilön palauttaminen kotimaahansa Iraniin rikkoisi ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan palauttamiskieltoa. Lisäksi tuomioistuin katsoi (tuomion kohdat 49 ja 50), että koska kansallinen tuomioistuin ei tällaisessa tilanteessa ollut tutkinut asiallisesti henkilön valitusta, häneltä oli puuttunut asiassaan tehokas oikeussuojakeino ja näin asiassa oli rikottu ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tapauksessa R.C. v. Ruotsi (nro 41827/07, tuomio 9.3.2010) muun ohella todennut, että Iranin ihmisoikeustilanne on ollut jännittänyt, mutta ei kuitenkaan sellainen, että karkotus Iraniin kaikissa tapauksissa olisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaista, vaan jokaisessa yksittäistapauksessa on arvioitava henkilökohtaisten olosuhteiden merkitystä. Tuomioistuin katsoi olevan ilmeistä (kohta 54), että viranomaiset monesti pidättivät ja kohtelivat kaltoin mielenosoituksiin osallistuneita henkilöitä. Kohteiksi ei valittu ainoastaan poliittisesti profiloituneita ja korkean tason henkilöitä, vaan kuka tahansa nykyhallintoa vastustava on voinut joutua pidätetyksi ja kidutetuksi tai muulla tavoin epäinhimillisesti kohdelluksi.

Tuomioistuimen arvion mukaan (kohta 56) joutuessaan palautetuksi vailla asianmukaisia maastapoistumisasiakirjoja henkilö tulisi todennäköisesti viranomaisten kuulustelemaksi ja taustansa vuoksi uhatuksi. Tuomioistuin katsoi, että karkottaminen rikkoisi tässä tapauksessa 3 artiklaa.

Tapauksessa S.F. ynnä muut v. Ruotsi (nro 52077/10, tuomio 15.5.2012) ihmisoikeustuomioistuin on muun ohella todennut arvioidessaan henkilön sur place -toiminnan vaikutusta palautustilanteessa (kohdat 63 ja 69), että Iranin ihmisoikeustilanne antaa aihetta vakavaan huoleen. Maatietouden mukaan Iranin viranomaiset seurasivat internet-keskusteluja ja hallituksen kritisointia sekä Iranissa että ulkomailla. Aiemmillä tapahtumilla Iranissa oli merkitystä arvioitaessa, oliko mahdollista, että viranomaiset kotimaahan palauttamisen yhteydessä tunnistaisivat henkilön. Luvaton maasta poistuminen lisäsi tätä riskiä. Tuomioistuin katsoi, että karkottaminen rikkoisi tässä tapauksessa 3 artiklaa.

Asiassa saatu selvitys

Muutoksenhakijoiden henkilötiedot perustuvat heidän omaan ilmoitukseensa sekä Iranin henkilöllisyystodistukseen ja UNHCR:n Turkissa myöntämään pakolaisstatuksen osoittavaan asiakirjaan. Kreikassa hakijat ovat esiintyneet eri henkilötiedoilla nimillä X ja Y.

Muutoksenhakijat ovat kertomansa mukaan etniseltä taustaltaan kurdeja ja uskonnoltaan muslimeja. He ovat syntyneet Iranissa ja heidän viimeisin asuinpaikkansa Iranissa on ollut Mahabad. A on kertonut lähteneensä Iranista vuonna 1997 salaa Irakiin, josta hän on lähtenyt edelleen salaa Turkkiin marraskuussa 2001. Asiakirjojen mukaan A:n vanhemmat ja neljä veljeä asuvat edelleen Iranissa Mahabadissa.

B on kertonut lähteneensä perheensä kanssa Iranista Irakiin 11-vuotiaana ja sieltä edelleen perheen mukana takaisin Iraniin, josta edelleen Turkkiin. Muutoksenhakijat ovat avioituneet vuonna 2007 Turkissa. Asiakirjojen mukaan B:n vanhemmat ja sisaruksia asuu Suomessa, mutta neljä sisarta edelleen Iranissa ja yksi Hollannissa.

A on kertonut muun ohella toimineensa sissinä Iranin Kurdistanin KDPI-joukoissa. Lisäksi muutoksenhakija on kertonut hänelle aiheutuneen ongelmia enonsa poliittisen toiminnan vuoksi. Hän on kertonut kuuluneensa Iranissa viiden hengen ryhmään, joka on pyrkinyt vaikuttamaan asioihin keskustelemalla ja runoja kirjoittamalla. Hän on kertonut ryhmän erottuneen muista ihmisistä myös pukeutumalla eri tavalla. Hän on kertomansa mukaan joutunut poistumaan Iranista valtion palveluksessa olleen miehen kiinnostuttua heidän toiminnastaan. Enonsa toiminnan vuoksi muutoksenhakijalla on ollut ongelmia yliopistoon pääsemisessä. Hän on kertonut irtautuneensa puolueesta ennen Turkkiin lähtöä, mutta liittyneensä siihen uudelleen Suomessa ja jatkanut poliittista toimintaansa täällä.

B on turvapaikkaperusteinaan vedonnut miehensä toimintaan sissinä. Hänen perheensä on kertomuksen mukaan joutunut poistumaan Iranista isän poliittisen toiminnan vuoksi. Muutoksenhakija on kertonut isänsä kuuluneen PDK-puolueeseen sekä olleen poliittisesti aktiivinen ja taistelleen Iranin kurdien itsenäisyyden puolesta.

Muutoksenhakijat ovat esittäneet selvityksenä muun ohella kopiot UNHCR:n heille 8.2.2007 myöntämän pakolaisstatuksen osoittavista asiakirjoista.

UNHCR:n Tukholman toimisto on muutoksenhakijoiden pyynnöstä antanut 5.5.2010 lausunnon, jonka mukaan A:lle 8.2.2007 myönnetty pakolaisasema on edelleen voimassa. Lausunnossa todetaan, että UNHCR:n myöntämä pakolaisasema on voimassa kansainvälisesti.

Vaikka valtiot eivät kansainvälisen oikeuden mukaan ole sidottuja UNHCR:n tekemään pakolaisaseman määrittelyyn, niiden tulee kuitenkin ottaa se huomioon ja arvioida sen merkitystä asianmukaisesti. Lausunnon mukaan useat valtiot noudattavat UNHCR:n kantaa. Lausunnossa viitataan lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa Jabari v. Turkki antamaan tuomioon.

Oikeudellinen arviointi ja lopputulos

Maahanmuuttovirasto on päätösperusteluissaan viitannut ainoastaan lyhyesti UNHCR:n muutoksenhakijalle myöntämään pakolaisasemaan ja todennut, ettei myönnetty pakolaisasema sido Suomea sen tehdessä harkintaa kansainvälisen suojelun myöntämisestä. UNHCR:n myöntämän pakolaisaseman todistusarvoa ei ole myöskään hallinto-oikeudessa tarkemmin selvitetty esimerkiksi pitämällä suullinen käsittely. Lausunnossaan korkeimmalle hallinto-oikeudelle Maahanmuuttovirasto ei ole ottanut pakolaisasemaan kantaa.

Kansainvälisen oikeuden mukaan valtiolla on oikeus kontrolloida ulkomaalaisten maahantuloa, maassa oleskelua ja maasta poistamista. Myöskään UNHCR:n myöntämä pakolaisstatus ei voi sellaisenaan sitoa Geneven pakolaissopimuksen osapuolena olevaa sopimusvaltiota (ks. esimerkiksi KHO 30.11.2001 taltionumero 3008). Kuitenkin UNHCR:n yksilökohtaisessa pakolaisstatuksen määrittämismenettelyssä tietyille henkilölle annetulle mandaattipakolaisen asemalle tulee antaa asianmukainen painoarvo, ja sen myöntämiseen johtaneet syyt tulee mahdollisuuksien mukaan selvittää, kun sama henkilö hakee jossakin sopimusvaltiossa kansainvälistä suojelua. Tällöin on erityisesti arvioitava sitä mahdollista vaaraa tai vakavaa haittaa, jota henkilö saattaisi kohdata kotimaahansa palautettaessa.

Koska tätä perustetta ei ole asiassa asianmukaisesti tutkittu, hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston päätökset on kumottava ja asia palautettava Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

Suullinen käsittely ja täytäntöönpano

Asian lopputulokseen nähden suullisen käsittelyn toimittaminen korkeimmassa hallinto-oikeudessa ei asian selvittämiseksi ole hallintolainkäyttölain 37 §:n 1 momentti huomioon ottaen tarpeen.

Täytäntöönpanon kieltämistä koskevasta vaatimuksesta ei ole tarpeen erikseen lausua, kun hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston päätökset on kumottu.

Oikeusapu

Muutoksenhakijoille on myönnetty oikeusapua 15.3.2010 lukien ilman omavastuuta. Heidän avustajakseen on hallinto-oikeudessa määrätty oikeustieteen kandidaatti Hanna Laari, joka on vaatinut palkkiona 400 euroa.

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on pyydetty Laarin vapauttamista avustajan tehtävästä ja oikeustieteen maisteri Husein Muhammedin määräämistä muutoksenhakijoiden avustajaksi korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Laari on antanut suostumuksensa avustajan vaihtoon.

Korkein hallinto-oikeus vapauttaa oikeusapulain 9 §:n nojalla Laarin muutoksenhakijan oikeudenkäyntiavustajan tehtävästä 30.11.2012 lukien ja määrää mainitusta päivästä lukien avustajaksi Muhammedin, joka on vaatinut palkkiona 200 euroa.

Laarille maksetaan valtion varoista oikeusapulain 18 §:n 1 momentin nojalla oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 ja 6 §:n mukaisena neljän työtunnin perusteella laskettuna palkkiona 400 euroa. Muhammedille maksetaan edellä mainittujen pykälien mukaisena kahden työtunnin perusteella laskettuna palkkiona 200 euroa. Mainitut määrät jäävät valtion vahingoksi.

Asian ovat ratkaisseet hallintoneuvokset Kari Kuusiniemi, Matti Pellonpää, Sakari Vanhala, Mika Seppälä ja Liisa Heikkilä. Asian esittelijä Pirita Pesonen.